

DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.12.2025.334-346>

УДК: 792/796.4

Денис Ігорович ШАРИКОВ,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Київська муніципальна академія

естрадного та циркового мистецтв,

Київ, Україна,

e-mail: d.sharikov@kmaesm.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-3757-5559

**ЦИРКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ
ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ:
КОМАНДНА РОБОТА – ВИКОНАВЕЦЬ – МАЙСТЕР-
ТРЮКОГРАФ, ХОРЕОГРАФ-РЕЖИСЕР**

Анотація. У статті проведено аналіз творчого процесу командної роботи з постановки циркового номера або шоу-програми. Проблема, яка аналізується, – це процес підготовки творчого проєкту (циркового продукту), який практично не досліджувався в сучасній арт-критиці з циркового мистецтва. Сам творчий процес – початок, розвиток та завершення командної роботи виконавця чи виконавців, майстра-трюкографа та балетмейстера-режисера – залишається без уваги сучасних дослідників циркового мистецтва, що не є об'єктивним і потребує вивчення. Мета статті – визначити суб'єктів командної роботи зі створення циркового продукту: номер, шоу-програма, визначити їх конкретні функції окремо і в команді, встановити етапи створення циркового номера або шоу-програми. Уточнимо важливі етапи командної роботи для створення циркового продукту, а саме номера чи шоу-програми. Перший етап – загальна фізична підготовка для артиста цирку та оволодіння професійними компетенціями

з акробатики, гімнастики, еквілібристики, жонглювання, пантоміми, танцю, акторської майстерності. Другий етап – злагоджена та системна робота командного складу: майстри курсу зі спеціалізації циркового жанру – акробатики, повітряної гімнастики, еквілібристики, жонглювання, ілюзії та маніпуляції, пантоміми, клоунади спільно з викладачем танцю чи пластики. Третій етап – чітке тематичне та трюкове завдання для підготовки професійного артиста цирку. Дається конкретне визначення завдань та практичних завдань, які ставить майстер курсу циркового номеру за жанром, відповідно до фізичних, естетичних, музичних, пластичних, координаційних та креативних даних виконавця майбутнього артиста цирку, постановка чітких і конкретних завдань хореографу, який працюватиме над пластикою та відпрацюванням танцювальних елементів; визначення та створення конкретного реквізиту для виконавця циркового номера за жанром відповідно до його фізичних, естетичних, пластичних, координаційних і креативних даних і можливостей. Четвертий етап – визначення майстром-трюкографом та хореографом художнього оформлення, костюму, реквізиту, висвітлення циркового номеру та новітніх технічних можливостей сьогодні. Репетиційний період має конкретні рівні складності трюкової частини, вивчення яких відбувається у певні терміни (протягом конкретної кількості років). Під час репетиційного періоду відбувається відпрацювання трюків, з'єднання трюків у комбінації, відпрацювання комбінацій з трюками окремо та спільно з танцювальними елементами та пластикою. Художній образ відпрацьовується відповідно до його тематики та ідеї циркового творчого проєкту (продукту) в конкретному жанрі: акробатиці, повітряній гімнастиці, еквілібристиці, жонглюванні, ілюзії та маніпуляції, пантомімі, клоунаді. П'ятий етап – підготовка до демонстрації циркового

творчого проєкту (продукту), а також демонстрація на перегляді для розуміння майстра-трюкографа за цирковим жанром та хореографом, які неточності потрібно усунути та які деталі потрібно додати. Обговорення циркового творчого проєкту (продукту) відбувається на відкритому показі з залученням спеціалістів різних циркових жанрів, танцю, пластики, акторської майстерності, демонстрація циркового творчого проєкту (продукту) – на різноманітних сценічних заходах, концертах, шоу. Висновки свідчать про те, що важливість злагодженої командної роботи всіх учасників процесу зі створення циркового номера чи шоу-програми реалізує високий рівень професіоналізму та конкурентоспроможності циркового мистецтва сьогодення.

Ключові слова: акробатика, балетмейстер, еквілібристика, жонгливання, ілюзія, командна робота, клоунада, майстер-трюкограф, повітряна гімнастика, режисер, танець, пантоміма, трюкографія, трюк, хореограф, художній образ, циркове мистецтво.

Вступ. Для початку, важливим компонентом створення творчого проєкту (циркового продукту) буде уточнити певні специфічні особливості, властиві виключно цирковому мистецтву, а саме: у цирковому мистецтві при розмаїтті конкретних жанрів, що визначається виключно за принципом технологічної складової трюкового набору та реквізиту, на відміну від інших жанрів у мистецтві. Також специфіка постановки циркового продукту визначається наявністю якісного набору трюків, які через пластику та танцювальні переходи передають художній образ: як абстрактно-асоціативний, так і сюжетний (театралізований). Важливим чинником є командна робота артиста цирку: виконавця, майстра-трюкографа з конкретного циркового жанру або жанрів, а також здебільшого балетмейстера-режисера. Адже саме

поєднання в одній постановці – володіння музичними формами та хореографічною лексикою, а також режисерським умінням бачити ідею та завдання, зміст та цілісний художній задум – точно визначає успішність циркового номера чи шоу-програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деталізація етапів командної роботи під час створення циркового номеру або шоу-програми раніше ще не були чітко визначені та проаналізовані у дослідженнях. Окремі аспекти етапів командної роботи та її творців не уточнені, а мають лише узагальнений формат. Це стосується таких досліджень: Іннеса Львова [2]; Марина Малихіна [3]; Олена Пожарська [4]; Дмитро Орел [5]; Крістіан Стьємберг [8]; Людмила Шевченко [12].

Результати. Проаналізуємо конкретні функції в команді створення циркового номера всіх учасників мистецького процесу, а саме: артиста цирку-виконавця; майстра-трюкографа та балетмейстера-режисера.

Артист цирку-виконавець. Специфікою його роботи є виключно виконавча діяльність, де професійні навички та підготовка артиста цирку (акробат, еквілібрист, жонглер, повітряний гімнаст, ілюзіоніст, клоун), а також якісні трюки, створюють сприятливі результати у постановці циркового номера чи шоу.

Майстер-трюкограф. Специфікою його роботи є детальна розробка трюкової частини, а саме трюкографії (постановка трюків від простого до складного, а головне – винятковий унікальний трюк) для артиста цирку. Фахівець та його робота в команді є також і роботою майстра-репетитора чи тренера трюкової частини. Багато в чому якість та унікальність трюкографії в цирковому номері чи шоу залежить від таланту та високого професіоналізму майстра-трюкографа. Також уміння його вдало та

ефективно комунікувати зі своїм виконавцем та балетмейстером-режисером.

Балетмейстер-режисер. Цей фахівець у команді зі створення циркового номера або шоу-вистави є сполучною ланкою в якісній постановці та архітектоніці творчого продукту. Саме його унікальність і талант, а також уміння бачити через рух та трюк передачу художнього образу цирковим артистом створює справді високопрофесійну демонстрацію творчого проєкту у цирковій сфері. Професіонал у хореографії та режисурі, який має балетмейстерський досвід і вміння, бачить як режисер; маючи за плечима постановочний досвід у сфері хореографії, театру, цирку, оригінальних сценічних вистав, точно визначає ідею, тематику, сюжетність, чітко розробляє особливості музичного матеріалу, що насичує постановку театралізованими нюансами, що проєктує дизайнерське рішення в художньому оформленні циркового продукту (костюм, реквізит, освітлення, спецефекти).

Робота в команді артиста цирку-виконавця, майстра-трюкографа (він же – репетитор), а також балетмейстера-режисера повинна бути органічною та злагодженою, комунікація має відбуватися на рівні чіткого розуміння кожного з учасників, свого значення в загальній справі зі створення циркового продукту – окремого номеру чи дійства.

Перший етап стосується зовнішніх даних виконавця або виконавців циркового продукту відповідно до жанру. Це є важливим, оскільки не в кожному цирковому жанрі певна зовнішність може мати респектабельне вираження і яскраво демонструвати вдалу репрезентацію циркового проєкту. Загальна та спеціальна професійна підготовка артиста цирку також відіграє важливу роль у цьому етапі. Головним є дисциплінованість, фізична витривалість та працездатність виконавця у цирковому жанрі. Також

володіння професійними компетенціями поза своєю спеціалізацією, а саме: акробатикою, гімнастикою, жонглюванням, еквілібристикою, хореографією, акторською майстерністю, пантомімою. Треба бути ерудованим в історії мистецтв, розуміючи стилістику і жанр, що є визначальним фактором якості циркової демонстрації проєкту. Без знань стилістики, епохи, жанрів, візуального вигляду цирковий виконавець може неякісно передати задум постановника та трюкографа, бо все взаємопов'язано. Багато молодих циркових виконавців часто недооцінюють важливість цих складових факторів у своїй роботі.

На другому етапі кожен із творців – виконавець, трюкограф та постановник – якісно виконує своє завдання у спільному проєкті, орієнтуючись на загальну тематику та ідею щодо розкриття художнього образу глядачеві. Чітка колаборація всіх учасників процесу призведе до якісного результату в демонстрації циркового номера чи шоу-вистави в акробатиці, повітряній гімнастиці, еквілібристиці, жонглювання, ілюзії та маніпуляції, пантомімі, клоунаді.

Майстер-трюкограф і артист цирку, виконавець спільно чітко визначають відповідно до можливостей трюкографії, зовнішності та професійних якостей, завдання циркового номера, яке ставлять балетмейстеру-режисеру. І він спільно в команді реалізовуватиме це для створення творчого проєкту (продукту). Допомога кожного з учасників є величезною, це єдиний злагоджений механізм, де кожен чітко знає і виконує свою роботу. Порушення в командній роботі, а саме посилення самостійності когось одного, може завдати серйозної шкоди загальному процесу в підготовці циркового проєкту.

Третій етап – це постановка конкретних практичних завдань: уважне прослуховування виконавцем та трюкографом музичного матеріалу, який вони обирають або

пропонує балетмейстер-режисер (на конкретну тематику); вивчення та відпрацювання трюкової частини, а також її взаємозв'язок між пластичними переходами, танцювальними елементами; врахування особливості виконавця у форматі естетики, фізичних можливостей та якості виконання практичного матеріалу у цирковій постановці; визначення трюкографом та балетмейстером-постановником специфіки, матеріально-технічного стану та естетики реквізиту; звернення уваги трюкографа та постановника на якісні переходи від трюка до трюка, через пластичні рішення та хореографію, які доповнюють формування художнього образу залежно від тематики та сюжету постановки.

Четвертий етап – це розробка трюкографом і постановником художнього оформлення циркового продукту (постановки), а саме, костюма та реквізиту. Важливим є колір, якість матеріалу та зручність, унікальність дизайну, виконання трюкової частини у костюмі, а також, врахування, як буде виглядати цей костюм та реквізит при освітленні та спецефектах. Під час репетиційного періоду трюкографом і постановником можуть вноситись певні корективи щодо доопрацювання костюму та реквізиту виконавця. Репетиційний період є тривалим, виконавцем відпрацьовується технічна частина циркового проєкту під керівництвом та наглядом трюкографа та постановника. У репетиційний період у цирковому проєкті відпрацьовуються музичність, техніка виконання трюкової частини, танцювальність та пластичність, акторська передачі манери та характеру, а також культура демонстрації виконавця на глядача.

П'ятий етап стосується завершення творчого процесу командної роботи. Ним стає відкритий показ творчого проєкту (циркового продукту). Демонстрація чи відкритий показ творчого проєкту у цирковій програмі

визначаються показом художній комісії, яка приймає певний цирковий номер чи всю програму, а також генеральною репетицією та саме прем'єрою. Відкритий показ циркового номера чи шоу-вистави для художньої комісії яка складається з провідних фахівців циркових жанрів, хореографії, акторської майстерності та пластики, а також представників адміністрації структури де відбувається процес створення проєкту (цирк, театр, учбовий заклад). Важливим чинником відкритого показу є генеральна репетиція перед прем'єрою, де виконавець демонструє глядачам власний номер. Для постановника та трюкографа є важливою реакція глядача та сторонній погляд на побачену репрезентацію, що надає у майбутньому усунення та запобігання певних нестиковок технічного та художнього характеру. Далі відбувається прем'єра з якої починається сезон показів циркової програми.

Висновки. Отже, можна констатувати, що тільки злагоджена командна робота зі створення творчого циркового продукту, а саме номера чи програми, дає якісний результат. Усі учасники художнього процесу – артист цирку-виконавець, майстер-трюкограф і репетитор із жанру, а також балетмейстер-режисер – створюють творчий проєкт (цирковий продукт), чітко та злагоджено взаємодіють у процесі роботи, не обмежуючи один одного і не перетягуючи уваги до себе. Саме такий формат творчого процесу роботи в команді дає унікальний, якісний, цирковий продукт, що може бути взірцем серед сценічних номерів і програм сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва. URL: <https://kmaecm.edu.ua/>.

2. Львова І. Циркова режисура та шоу-бізнес у полі розважальної галузі. Роль PR у просуванні циркового шоу. АРТ-платФОРМА. 2021. № 3. Сс. 85-106.
3. Малихіна М. Проблема створення манежного образу. Культурно-мистецькі обрії. Ч. І. Київ, 2016. Сс. 57-59.
4. Пожарська О. Зміст та функції циркового видовища. URL: <https://surl.li/nodmnds>.
5. Circus. URL: <https://surl.li/dxcozy>
6. Kashevarov V., Orel D. Sharykov D. Stage and technical training in circus genres: safety, arena, equipment: manual. Vinnytsya: «“TOV “Tvory”», 2021. 142 p.
7. Orel D. Features of the specificity of the circus genre of Acrobatics in the educational and creative process of the Kyiv City Academy Variety and Circus Arts. Paradigme of knowledge. Muscat, Oman: Center for International cooperation ТК «Meganom». 2017. № 3 (23). Pp. 131-133.
8. Romanenkova J., Sharykov D., Paliychuk A., Kuzmenko H., Gunka A. Circus art in modern realities: functions, problems, prospects. Revista inclusions. 2021. Vol. 8. Pp. 571-581.
9. Sharykov D. On questions of Circology and Stuntography in the contemporary circus space: scientific analysis and applied component. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених. Дрогобич, ДДПУ ім. І. Франка». 2023. Вип. № 67, т. 2. Сс. 171-174.
10. Sharykov D. Circus genres: specificity of preparation of a professional performer and teacher in the context of specialty 026 Stage Art. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених. Дрогобич, ДДПУ ім. І. Франка». 2023. Вип. № 65., т. 3. Сс. 134-138.

11. Shevchenko L. Performative specificity of a pause in a Circus act and show program. Proceedings of IV International scientific and practical conference. Science and technology: challenges, prospects and innovations. Osaka, Japan (28-30 November 2024), сс. 552-554.

12. Stjernebjerg Ch. K. When contrasts joined the circus: how defying & obeying gravity revitalized a suffering art form called circus. Master Thesis. Nordic Master of Dance Studies. Stockholm: Stockholm University, 2017. 80 p.

Denys I. SHARYKOV,

PhD in Arts, Associate Professor,

Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts,

Kyiv, Ukraine,

e-mail: d.sharikov@kmaecm.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-3757-5559

**CIRCUSLIGICAL ANALYSIS OF THE CREATIVE
PROCESS**

TRAINING IN CIRCUS GENRES:

**TEAMWORK – PERFORMER, MASTER OF
TRICKOGRAPHY AND CHOREOGRAPHER-
DIRECTOR**

Abstract. The article explores the processes of circusology in the format of the process of preparing a circus creative project (product). The study is devoted to revealing the specifics and art process in preparing a circus creative project (product) in the context of teamwork of the educational process at the level of Bachelor of Performing Arts in the qualification of a circus artist, teacher of art schools at the Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts. A specific plan of team work is analyzed and determined, namely a specific group

preparing a circus act in the genre – acrobatics, aerial gymnastics, equilibristics, juggling, illusion manipulation, pantomime, clown show. The features of preparing a circus creative project (product), namely its stages, are specified. The first stage, general physical training for a circus artist and mastering professional competencies in acrobatics, gymnastics, equilibristics, juggling, pantomime, dance, acting. The second stage, coordinated and systematic work of the command staff: masters of the course in the specialization of the circus genre – acrobatics, aerial gymnastics, equilibristics, juggling, illusion manipulation, pantomime, clowning, together with a teacher of dance or plasticity of movement. The third stage is a clear thematic and trick task for training a professional circus artist. A specific definition of the tasks and practical assignments that the master of the circus act course sets by genre. Namely, according to the physical, aesthetic, musical, plastic, coordination and creative data of the performer of the future circus artist. Also, setting clear and specific tasks for the choreographer who will work on plasticity and practicing dance elements. Definition and creation of specific props for the performer of the circus act by genre. In accordance with his physical, aesthetic, plastic, coordination and creative data and capabilities. The fourth stage, the definition by the master of the course and the choreographer of the artistic design, costume, props, lighting of the circus act and the latest technical capabilities today. Rehearsal period during specific levels of complexity in the trick part, the study of which takes place within a certain time frame (during a specific number of years). During the rehearsal period, tricks are practiced, tricks are combined into combinations, combinations with tricks are practiced separately and together with dance elements and plasticity. Practice of the artistic image, according to its theme and the idea of the circus creative project (product) in a specific genre – acrobatics, aerial gymnastics, equilibristics, juggling, illusion manipulation, pantomime, clown show. The

fifth stage, preparation for the demonstration of the circus creative project (product), as well as a demonstration at the viewing of the department of circus genres for the master of specialization and choreographer to understand what inaccuracies need to be eliminated and what details need to be added. Discussion of the circus creative project (product) takes place at the department of circus genres with the involvement of specialists in various circus genres, dance, plasticity, acting, as well as potential stakeholders. Demonstration of the circus creative project (product) at various stage events, concerts, shows.

Key words: acrobatics, artistic image, clown show, choreographer, circology, Circus Art, circus genres, circus creative project (product), director, dance, equilibristics, illusion manipulation, juggling, master of specialization, pantomime, trickography, trick.

References:

1. Kiivs'ka municipal'na akademiya estradnogo ta cirkovogo mystectva [Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts]. Available at: <https://kmaecm.edu.ua/> [in Ukrainian].
2. Lvova, I. (2021). Tsyrkova rezhysura ta shou-biznes upoli rozvazhalnoi haluzi Rol PR u prosuvanni tsyrkovoho shou [Circus directing and show business in the entertainment industry]. ART-platFORM. 3, 85-106 [in Ukrainian].
3. Malykhina, M. (2016). Problema stvorennia manezhnoho obrazu [The problem of creating a manege image]. Cultural and artistic horizons. I, 57-59 [in Ukrainian].
4. Circus. URL: <https://surl.li/dxcozy> [in English].
5. Kashevarov, V., Oryol, D. Sharykov, D. (2021). Stage and technical training in circus genres: safety, arena, equipment: manual. Vinnytsya: "TOV Tvory" [in English].

6. Orel, D. (2017). Features of the specificity of the circus genre of Acrobatics in the educational and creative process of the Kyiv City Academy Variety and Circus Arts. *Paradigme of knowledge*. 3 (23), 131-133 [in English].
7. Pozharska, O. Zmist ta funktsii tsyrkovoho vydovyshcha [Contents and functions of a circus spectacle]. Available at: <https://surl.li/nodmnds> [in Ukrainian].
8. Romanenkova, J., Sharykov, D., Paliychuk, A., Kuzmenko, H., Gunka, A. (2021). Circus art in modern realities: functions, problems, prospects. *Revista inclusions*. 8, 571-581 [in English].
9. Sharykov, D. (2023). On questions of Circology and Stuntography in the contemporary circus space: scientific analysis and applied component. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 67 (2), 171-174 [in English].
10. Sharykov, D. (2023). Circus genres: specificity of preparation of a professional performer and teacher in the context of specialty 026 Stage Art. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 65(3), 134-138 [in English].
11. Shevchenko, L. (2024). Performative specificity of a pause in a Circus act and show program. *Proceedings of IV International scientific and practical conference. Science and technology: challenges, prospects and innovations*, 552-554 [in English].
12. Stjernebjerg, Ch. K. (2017). When contrasts joined the circus: how defying & obeying gravity revitalized a suffering art form called 'circus'. Master Thesis. Nordic Master of Dance Studies. Stockholm: Stockholm University [in English].